

passada la ratlla

FEM MEMÒRIA, TOTS

La desaparició, cada dia més accelerada, d'homes que van prendre una part activa en la nostra història del primer terç de segle i que han deixat escrita una part considerable dels seus records, en alguns casos dispersa en fragments publicats a revistes de l'exili i en altres ja aplegada en forma de llibre —però inèdita—, m'indueix a insistir una vegada més a assenyalar la necessitat que editors i centres d'investigació enfoquin el seu interès en aquests textos, que si no es recullen a temps poden resultar introbables algun dia. S'han publicat les memòries de personalitats destacades, que donen una visió de conjunt de la seva època, però s'han explicat poc molts de fets concrets que al seu dia van tenir una importància decisiva en la nostra història. És probable que Francesc Macià no hauria estat president de la Generalitat sense el complot de Prats de Molló... I, ¿qui pot dubtar que, sense l'audàcia de Macià i la seva presidència a la Generalitat restaurada, la nostra història hauria estat una altra? I el complot és esmentat de tant en tant, però poca gent en coneix els detalls. La creació de diversos partits obrers catalans, de poca durada, que es fusionaven i es dividien, és un antecedent poc conegut del socialisme català. Joves investigadors de diverses tendències ideològiques apleguen, entre Barcelona i Salamanca, un munt d'informació que comença a posar un cert ordre —parcial (en el sentit de no complet) i no sempre exacte— a detalls del conjunt que pretenen exposar. No sempre els qui han vist i han viscut la història des de posicions elevades encerten les causes dels fets decisius. La Setmana Tràgica encara no ha estat explicada d'una manera raonada i convincent; i és possible que tot i la seva ressonància no fos decisiva en la nostra història. I, a la inversa, fets que resten desconeguts o que no són tractats amb atenció i detall van desviar o van encarrillar, potser, un fet o un moviment que ha donat fesomia a la nostra vida col·lectiva. Fóra útil que s'apleguessin els textos de Rossend Cabrer i Pallars, dispersos a la premsa mexicana —en part al diari «Excelsior», i els d'A. Tona i Nadalmai, a les revistes catalanes de l'Amèrica Llatina —d'aquest, sobretot, que s'edités la seva novel·la *Qui va parlar?*, on es narra, en detall, la preparació i el desenllaç del complot de Prats de Molló—; que Miquel Ferrer no fos tan reservat en l'ús del seu arxiu voluminós; que Josep Soler-Vidal donés a conèixer la seva participació en la política obrera catalana; que es facin públiques les memòries d'Amadeu Bernadó i les de Marià Martínez Cuenca. I, en un altre camp, ¿per què Ramon Peypoch, que fou secretari general d'Acció Catalana, no es decidí a escriure les seves, per explicar-nos la poca sort política d'una minoria en molts d'aspectes selecta? I Joaquim Ventalló? I Joan Rossinyol, si no té ganes d'escriure ell, ¿per què no posa la seva documentació abundosa a disposició de qui la vulgui consultar amb esperit objectiu? Bé, en podríem anomenar tants d'altres... —VICENÇ RIERA LLORCA.

dia rera dia

ENS FEM IMATGES DELS FETS

Ho diu el senyor Wittgenstein (li dic senyor com ho fa el prologuista del seu *Tractatus*, amb la plena consciència que dir *senyor* a un gran escriptor és atrevir-se de donar-li un copet a l'espatlla, però comprenc que Josep M. Terricabras, després d'haver confraternitzat amb el gran home a través de la feina de traduir-lo, s'hi senti prou a prop per a dir-li senyor, com si se'l trobés cada dilluns, dimecres i divendres, a les nou del matí, a l'aula). Resulta que el senyor Wittgenstein té raó, amb aquesta frase com amb moltes d'altres. Sempre ens fem imatges dels fets, i jo diria més: sempre ens fem una nostra especial imatge dels fets, amb elements d'aquests fets que ara tenim davant dels ulls. El nostre invitat pren ganivet i forquilla per començar l'àpat i, sobre aquest fet immediat, se n'hi aboquen d'altres, del mateix invitat en altres circumstàncies, d'altres invitats, d'altres ganivets i forquilles que hem vist prendre, com qui comença un ritual après de segles. I és clar que jo m'he fet una imatge dels fets que han commogut certs esperits finíssims entre la classe lletraferida, dels fets que han animat el nostre mercat teatral. Uns fets que m'han recordat moltes coses. Els fets concrets són aquests: una obra teatral a punt d'estrenga ha estat pentinada, corregida, «millorada» —endebades, cal dir-ho—, ¿censurada?, i la nostra progressia ha posat el crit al *xaró* —com diria un cert personatge espriuesc— tot dient: això no es fa! Quina imatge més acolorida, més plena de clarobscur, més gratificadora me n'he pogut fer. Se m'han fet presents tot un seguit de matisos lexicals que he hagut de defensar, barricada rera barricada, al llarg del meu ofici d'escriptor. Recordo per exemple la batalla que em va caldre sostenir per aconseguir que la meua *viuda* del *Vent de garbí* fos anomenada *viuda* i no *vidua*; quina quantitat de documentació no massa fiable vaig haver d'acumular, quantes cançons populars vaig haver de cantar, quantes cites d'escriptors no prou paradigmàtics vaig haver de colleccionar. Però els temps han canviat, afortunadament, i els mateixos que abans t'haurien etzibat entre cap i coll tots els àdhuc i els quelcoms de la literatura nostrada, ara reivindiquen el *tio*, el *rollo*, el *truco*, el *tubo* i altres galin daines. El «*new look*» de la literatura catalana em posa de bon humor. Vet aquí, em dic, que aquells temps de la conducta exemplar de l'escriptor ja han passat. És el que jo deia, que cada u es faci responsable dels seus propis errors. Però res, equivocar-te era un luxe que no podies permetre't. Ara sí, ara evidentment ja hem entrat en la normalitat i podem escriure tan malament com ens passi pel magí. Jo no sé qui ha guanyat, si els Rolling o els Beatles (he de confessar que, tindrà i *déclassée* com sóc, vaig a favor dels Beatles), el que és segur és que hem guanyat la batalla contra la norma. Ja era hora. —MARIA-AURÈLIA CAPMANY.

punt i seguit

LA NOVA IDEA

Ara que commemorem —i potser no ho fem prou— els setanta-cinc anys de la publicació de *La nacionalitat catalana* de Prat de la Riba, l'any 1906, fóra convenient que algú, sense prejudicis filosòfics de cap mena, en fes un manual a base d'una tria de textos per a una publicació molt difosa, tant per a l'ensenyament dins el sistema escolar com per als adults. Rovira i Virgili, de qui, per cert, l'any vinent tocarà de celebrar el centenari, féu un treball d'aquesta mena que, amb el títol de *Nacionalisme*, aparegué l'any 1918. Com que no pot de cap manera ésser tingut per ben segur que ni el mateix Rovira i Virgili si avui vivia fes una selecció d'escrius de Prat de la Riba exactament igual com aquella i amb el mateix sentit que hi donà aleshores, si hom optava per la reedició del treball de l'autor de la *Història nacional de Catalunya* caldria rastrejar, entre els seus escrits dels anys de la Dictadura i de l'Autonomia fins a la seva mort, l'evolució del seu pensament sobre *La nacionalitat catalana* i el seu autor i acompanyar l'edició de les justes i precises clariques. Heus ací un homenatge editorial, que en principi sembla que hauria d'ésser factible, a dos dels homes —i tots dos alhora— que han fet més per la nostra causa, o sigui pel moviment que encara ens mou avui —almenys a alguns— i que s'inicia en escampar-se el que Prat de la Riba anomena «la nova idea». Perquè una repassada a *La nacionalitat catalana* ens pot fer descobrir passatges d'una actualitat sorprenent, fet que tant indica que, com sabem, l'obra és vigent, com indica que el nostre problema es planteja encara, tres quarts de segle després, en els mateixos termes, o en termes increïblement semblants. Per exemple, en el capítol titulat «Iniciació i difusió del nacionalisme» (de l'edició publicada el 1977 per Editorial Barcino), Prat de la Riba fa esment de com «va prendre cos la nova idea, va créixer i definir-se» i considera que el seu «bressol» fou el Centre Escolar Catalanista, fundat el 1887 a redós del Centre Català, on ja el 1889 Lluís Duran i Ventosa «planteja el problema amb precisió —escriu Prat—, parla del nacionalisme; troba en la llengua, en el Dret, en la història, la seva base; esmenta les diferències que entre les nacions que formen l'Estat Espanyol existeixen». Amb aquesta cursiva en el text, l'autor fa constar en nota al peu que aquest parlament fou pronunciat en la sessió inaugural del curs, la vetlla del 23 de novembre de 1889. Tenia aleshores 19 anys el qui fou després cofundador i primer secretari de la Lliga, i així exposava la «nova idea». Una idea que exposada gairebé en els mateixos termes ha provocat escàndols farisaics i tremolors d'escarripança política, ara i aquí. L'any següent, explica Prat de la Riba, «vaig parlar-los de la *Pàtria Catalana que, petita o gran, és l'única pàtria nostra*» (en cursiva al text). Decididament, *La nacionalitat catalana* (1906!) té coses que avui no s'haurien de dir! —JOAN TRIADÚ.